

გიორგი სანიკიძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

ბ. წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი

**რეკლამა მე-19 ს-ის მიწურულსა და მე-20 ს-ის დასაწყისში
თბილისში გამომავალ ფრანგულ ჟურნალში
“Le Caucase illustré”***

რეზიუმე

ფრანგული ჟურნალი “Le Caucase illustré” თბილისში გამოდიოდა 1889-1892 და 1899-1902 წლებში. ჟურნალის დამფუძნებელი და მთავარი რედაქტორი იყო ფრანგი ჟურნალისტი ჟიულ მურიე. ჟურნალში იბეჭდებოდა სტატიები კავკასიის ხალხების ისტორიის, ხელოვნების, ლიტერატურის, ყოფის შესახებ. ეს მასალები ქართველი და უცხოელი ისტორიკოსების მიერ მეტნაკლებად შესწავლილია. წინამდებარე სტატიაში კი ყურადღება გამახვილებულია ჟურნალის განუყოფელ ნაწილზე - მასში განთავსებულ სარეკლამო განცხადებებზე, რისთვისაც ჯერჯერობით მეცნიერებს ყურადღება არ მიუქცევიათ.

საერთო ჯამში, სარეკლამო განცხადებები შემდეგ კატეგორიებად დავაჯგუფეთ: 1) ნავთობის ბიზნესი. 2) ბანკები. 3) ტრანსპორტი. 3) სხვადასხვა ტიპის მაღაზიები. 4) სასტუმროები და რესტორნები. 5) სხვადასხვა (სანოტარო და სათარჯიმნო მოსახურება და სხვ.). აღსანიშნავია, რომ თვითონ მურიეც იყო ჩაბმული ბიზნეს-საქმიანობაში. ჟურნალის ფურცლებზე ის რეკლამას უწევდა ცხენებით ვაჭრობას, რაშიც მყიდველსა და გამყიდველს შორის შუამავლის როლს თავად ასრულებდა.

ჟურნალში გამოქვეყნებული სარეკლამო განცხადებების საფუძველზე იქმნება იმ პერიოდის თბილისში არსებული ბიზნეს აქტივობებს საკმაოდ სრული სურათი, ასევე იკვეთება თბილისის მნიშვნელოვანი როლი საერთაშორისო ვაჭრობაში.

საკვანძო სიტყვები: *ჟიულ მურიე, ‘Le Caucase illustré’, კავკასია, თბილისი, რეკლამა*

ფრანგული ჟურნალი ‘Le Caucase illustré’ თბილისში გამოდიოდა 1889- 1892 და 1899-1902 წლებში (სულ გამოიცა 49 ნომერი). ჟურნალის გამომცემელი და მთავარი რედაქტორი იყო ფრანგი ჟურნალისტი ჟიულ მურიე. ჟურნალის დანიშნულებას წარმოადგენდა ფრანგულენოვანი მკითხველისთვის (როგორც თბილისში, ისე რუსეთის იმპერიის ცენტრებსა და ევროპაში) კავკასიის ხალხების ისტორიის, ლიტერატურის, კულტურული მემკვიდრეობის, ყოფის, კავკასიის ფლორისა და ფაუნის, ადგილობრივი მრეწველობის გაცნობა. ჟურნალში ასევე იბეჭდებოდა

* სტატია მომზადებულია შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ მხარდაჭერილი პროექტის „თბილისის ეთნოგრაფიული მოზაიკა“ (# FR- 21-8081) ფარგლებში.

კავკასიური ფოკლორის და ლიტერატურის ნიმუშების ფრანგული თარგმანები. მურიე ჟურნალის ერთ-ერთ მთავარ მიზნად სახავდა კავკასიის ხალხების ხელოვნების ევროპელი მკითხველისთვის გაცნობას. საგულისხმოა, რომ ჟურნალი იმ დროისთვის მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე იბეჭდებოდა და ის უხვად იყო დასურათებული. ჟურნალი, თავის ხასიათით, აპოლიტიკური იყო - საერთოდ ყურადღების მიღმა იყო დარჩენილი იმდროინდელ კავკასიაში არსებული სხვადასხვა სახის პრობლემები. ჟურნალის ამგვარი ხასიათი განაპირობებდა მის გამოცემის დაშვებას რუსეთის იმპერიის ცენზურის მიერ.

ჟურნალის ყდა მისი გამოცემის პირველ პერიოდში და მეორე პერიოდის დასაწყისში. არ შეცვლილა - შეიარაღებული მთიელი მუსიკალური ინსტრიმენტი ხელში ციხესიმაგრის ნანგრევების ფონზე. მხოლოდ 1901 წლიდან იცვლება ყდაზე ფოტოები და ამის შესახებ ოდნავ ქვემოთ.

ბუნებრივია, ჟურნალი თავის დროზეც დიდ ყურადღებას იქცევდა და მასში დაბეჭდილ მასალებზე სხვადასხვა პერიდულ გამოცემებში გამომხაურებებიც იბეჭდებოდა (როგორც ნეგატიური, ისე პოზიტიური ხასიათისა). ჟურნალი თანამედროვე მკვლევრების ყურადღებასაც იქცევს როგორც საქართველოში, ისე უცხოეთში. მაგალითისთვის დავასახელებ ბატონ ლევან ბრეგაძის მცირე მოცულობის წიგნს „მოგზაურობა "ლე კოკაზ ილიუსტრეს" ფურცლებზე“, რომელშიც განხილულია ჟურნალში გამოქვეყნებული საქართველოსთან და ქართულ-ფრანგულ ურთიერთობებთან დაკავშირებული მასალები.

წინამდებარე სტატიაში კი განვიხილავ ამ ჟურნალის შემადგენელ ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს - რეკლამებს. ამ სფეროს ჯერჯერობით არ მიუპყრია მკვლევართა ყურადღება. ამასთანავე კი, ეს სარეკლამო განცხადებები ქმნის იმდროინდელი საქართველოში, ასევე მთლიანად სამხრეთ კავკასიაში მეწარმეობის, საერთაშორისო ვაჭრობის, სხვადასხვა სახის ბიზნეს-აქტივობებს შესახებ უდავოდ საინტერესო და მეტნაკლებად სრულ სურათს.

მაგრამ სანამ უშუალოდ მოხსენების თემაზე გადავიდოდე, რამდენიმე სიტყვით შევეხები საკუთრივ ჟიულ მურიესა და ასევე თვალსაჩინოებისთვის წარმოვადგენ ჟურნალში გამოქვეყნებულ ზოგიერთ მასალას.

მიურიე კავკასიაში 1879 წელს ჩამოვიდა საფრანგეთის განათლების სამინისტროს მიერ დაკისრებული სპეციალური მისიით - შეესწავლა კავკასიის ხალხების ისტორია და კულტურა. ის ძირითადად თბილისსა და ზუგდიდში ცხოვრობდა. მურიე ბევრს მოგზაურობდა და ატარებდა არქეოლოგიურ გათხრებსაც.

მას არაერთი წიგნი, მათ შორის თარგმანები აქვს გამოქვეყნებული. მათ შორის შეიძლება დასახელდეს „ხელოვნება კავკასიაში“, „ეჩმიაძინის ბიბლიოთეკა და სომხური ხელნაწერები“, სულხან ბარათაშვილის „საქართველოს ისტორიის თარგმანი“, „კავკასიური ზღაპრები და ლეგენდები“ და ა.შ. ცალკე აღნიშვნის ღირსია მისი წიგნი „სამეგრელო“.¹ მისი წიგნები გამოქვეყნებულია თბილისში, ოლესაში, პარიზში. ფრანგულენოვანი მკითხველისთვის უპირობოდ ყველაზე

¹ იხ. ნანა ლეონიძე, მურიე და საქართველო. ჟურნ. „დროშა“, 1989, #2, გვ. 16-18.

მნიშვნელოვანია 1894 წელს პარიზში გამოცემული მისი წიგნი „კავკასიის გზამკვლევი“.²

აქვე აღსანიშნავია, რომ მის ნაწერებში ზოგჯერ იკვეთება აროგანტული დამოკიდებულებაც ზოგადად კავკასიელების მიმართ. შესაბამისად, იმდროინდელი ქართული საზოგადოების (ასევე სომხური) მხრიდან მურიე საკმაოდ წინააღმდეგობრივად აღიქმებოდა. მაგალითისთვის, მას ეჭვი შეჰქონდა ქართველების სურვილში განათლება მიეღოთ და საერთოდ, სკეპტიკურად აფასებდა კავკასიელთა ინტელექტუალურ შესაძლებლობებს; საკმაოდ აკნინებდა „ვეფხისტყაოსნის“ მნიშვნელობასაც თუმცა, დიდი დახმარება გაუწია იონა მეუნარგიას პოემის ფრანგულად თარგმნისას. გადმოცემით, ილია ჭავჭავაძის ის დუელშიც კი გამოუწვევია, ხოლო აკაკის სწორედ მისთვის მიუძღვნია ცნობილი ლექსი „პატარა მურია“.

მაგალითისთვის, მოვიყვანთ ამონარიდებს ილიას „ივერიიდან“ მურიეს მიერ „ვეფხისტყაოსნის“ შეფასების შესახებ: „ბ-ნ მურიემ გამოსცა ფრანგულს ენაზედ მოკლე გარჩევა ი. მეუნარგიასაგან ფრანგულ ენაზედ გადათარგმნილის „ვეფხისტყაოსნისა“. ამ წიგნს სახელად „მოთა რუსთაველი“ ეწოდება და გარჩეულია „ვეფხისტყაოსანი“, რომელიც მეტად მდარე თხზულებად მიუღია ავტორს.“³

ბევრად უფრო ხისტი მურიეს შეფასებები „ივერიის“ იმავე წლის უფრო გვიანდელ ნომერში: „პაწია და უსახელო მურიე ეპოტინებადა ემუქრება დიდებულს და სახელოვანს შოთას... ჩვენ არ ჩავუდგებით კვალში ბ-ნ მურიეს „კრიტიკას“, - ეს ხომ დიდი პატივისცემა იქნებოდა „კრიტიკოსისათვის“ და არა ნაკლები შეურაცხყოფა რუსთაველის სახელისთვის.“⁴

მეორე მხრივ, მურიე საკმაოდ მაღალ შეფასებას აძლევდა ქართულ (და ზოგადად კავკასიურ) კულტურას, რაც კარგად ჩანს ჟურნალშიც. საგულისხმოა, რომ ილია ჭავჭავაძესაც მან მეტად თბილი და კეთილგანწყობით აღსავსე წერილი უძღვნა და სათანადოდ დააფასა მისი ღვაწლი.⁵

ალბათ, უნდა გავიზიაროთ მ. იამანიძის მოსაზრება: „უცხო ქვეყნის მრავალმხრივი შესწავლისა და აღწერის რთულ პრობლემას ჟ. მურიემ, სამწუხაროდ, უმეცლომოდ ვერ გაართვა თავი, მიუხედავად ამისა, მან თავისი შემოქმედებით დიდი სამსახური გაუწია როგორც ქართველ, ისე ფრანგ ხალხს - იგი წლების მანძილზე აწვდიდა დაინტერესებულ თანამემამულეებს მდიდარ და მრავალფეროვან ცნობებს საქართველოს და ამიერკავკასიის ხალხთა ყოფისა და კულტურის შესახებ.“⁶

სანამ "ლე კოკაზ ილიუსტრეს" გამოცემას დაიწყებდა, 1887-188 წლებში მურიე თბილისში გამოსცემდა ასევე ფრანგულ ჟურნალს „კავკასიის სამრეწველო და სავაჭრო ჟურნალი“, რომლის მოძიება საქართველოში ჯერჯერობით ვერ მოხერხდა. არც ფრანგული ბიბლიოთეკების ელექტრონულ ბაზებში ჩანს. იმედია,

² Ana Cheishvili, Jules Mourier, un voyageur publiciste au Caucase, Le Canard du Caucase, N°12 - décembre 2013, pp. 13-14.

³ ივერია, 1886, #137, გვ. 2.

⁴ ივერია, 1886, #178, გვ. 2.

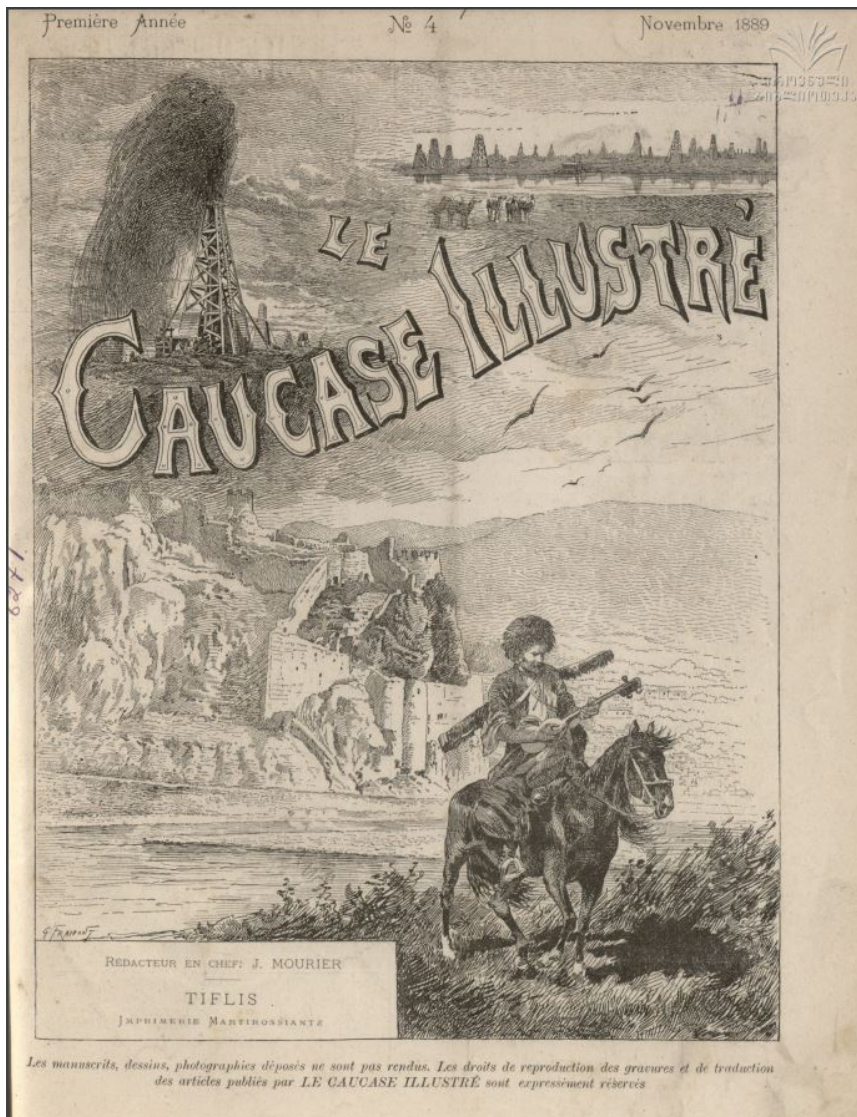
⁵ 'Le Caucase illustré', No 2, 1899-1900, pp. 15-26.

https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/192530/1/Le_Caucase_Illustre_1899-1900_N02.pdf

⁶ მანანა იამანიძე, „ჟ. მურიეს მოღვაწეობა საქართველოში.“ მაცნე (ენისა და ლიტერატურის სერია, 1989, გვ. 66.

ამ ჟურნალის რამდენიმე ნომრის მოძიება მაინც მოხერხდება. საკუთრივ სათაურიდან გამომდინარე, სავარაუდოდ, მასში მეტად ფასეული ინფორმაცია იქნება იმდროინდელი კავკასიის ეკონომიკური ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტების შესახებ.

მურიემ ჟურნალის დაფუძნების უფლება 1889 წლის 31 აგვისტოს მიიღო კავკასიის საცენზურო კომიტეტისგან⁷ და მაშინვე შეუდგა მის გამოცემას. ჟურნალის გამოცემა 1892 წელს შეწყდა მურიეს სამშობლოში გამგზავრების გამო. 1899 წელს, საქართველოში დაბრუნების შემდეგ, მურიემ აღადგინა ჟურნალი და ის 1902 წლის ჩათვლით გამოდიოდა.

⁷ А.Б. Ватова, О первых французских журналах в Грузии. Журналистика в Грузии: теория и история, II. ред. д. გამეზარდაშვილი. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 1971, გვ. 287-288.

ლ. ბრეგაძე ხაზს უსვამს, რომ მურიე სულაც არ აპირებდა ჟურნალის გამოცემის შეწყვეტას, რაც „იქიდანაც ჩანს, რომ 1892 წლის პირველ და ერთადერთ ნომერში დაბეჭდილია მიხაილ ლერმონტოვის პოემის „დემონის“ [ფრანგული თარგმანის] პირველი ნაწილი..., რომელსაც ბოლოში მინაწერი ახლავს“ გაგრძელება შემდეგ ნომერში.“⁸

ვფიქრობ, თვალსაჩინოებისთვის საინტერესო იქნება ჟურნალის ერთ-ერთი რიგითი ნომერის შინაარსის გადმოცემა.⁹

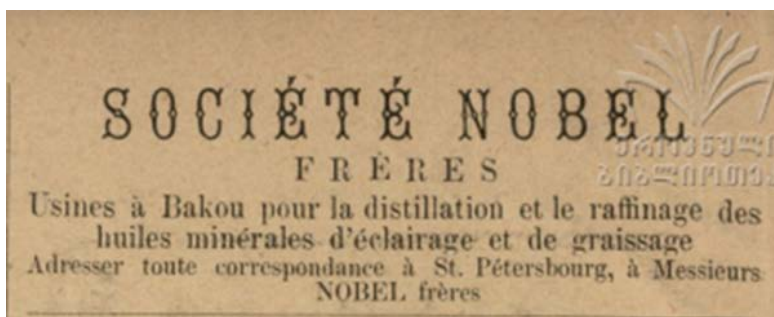
- სამეგრელო და მისი როლი აღმოსავლეთის ომში
- კავკასიის რელიგიური არქიტექტურა
- კავკასიის რელიგიური მინანქარი
- ჩეჩნური ლეგენდა
- თბილისის ხედები - ფოტოები
- სომხური ზღაპარი
- ფრანგული გამოფენა მოსკოვში 1891 წელს.

1889-1892 წლების ჟურნალის პირველი გვერდი ეთმობოდა სარეკლამო განცხადებებს მსხვილი ბიზნესის შესახებ. ბუნებრივია, პირველ გვერდზე რეკლამის განთავსება ბევრად უფრო ძვირი იქნებოდა, ვიდრე უკანასკნელ გვერდებზე. პირველ რიგში, ეს არის, ნავთობთან და ნავთობის ვაჭრობასთან დაკავშირებული რეკლამები. ბუნებრივია, ამ შემთხვევაში, თბილისში მდებარე საწარმოების შესახებ საუბარია ნაკლებადაა. ეს არის ბაქოში, ბათუმში, საფრანგეთში, რუსეთში არსებული ნავთობისმომპოვებელი, ნავთობის გადამამუშავებელი, ნავთობით მოვაჭრე კომპანიები. ხაზგასასმელია, რომ კომპანიების ჩამონათვალი ჟურნალის გამოცემის პირველი პერიოდის მანძილზე პრაქტიკულად არ იცვლება (ემატება მცირე რაოდენობით სხვა ტიპის განცხადებები). ეს კი მიუთითებს, რომ მსხვილი ბიზნესი (ბაქოსთან ნავთობის აღმოჩენისა და ნავთობპროდუქტებზე მოთხოვნილების უსწრაფესად გაზრდის პირობებში ნავთობი მართლაც იქცა მთლიანად კავკასიის ეკონომიკის წარმმართველად) დაინტერესებული იყო ამ ჟურნალში საკუთარი პროდუქციის რეკლამირებით. შესაბამისად, ჟურნალს გასაღების ფართო ბაზარი ჰქონდა. მაგალითისთვის, ფრანგული კომპანიის რეკლამიდან ადვილად შეიძლება დავასკვნათ, რომ ჟურნალი საფრანგეთში ვრცელდებოდა. ამგვარად, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ჟურნალის ტირაჟი საკმაოდ დიდი იყო იმ დროისთვის (თუმცა, ზუსტი ციფრები ვერ მოვიძიეთ). ისიც სავარაუდოა, რომ კომპანიებს წინასწარ ჰქონდათ რეკლამისთვის თანხა გადახდილი (ერთი წლით ან მეტი).

⁸ ლევან ბრეგაძე, მოგზაურობა "ლეკოკაზი ილიუსტრეს" ფურცლებზე. თბილისი: არტანუჯი, 2013, გვ. 23-24.

⁹ 'Le Caucase illustré', No 2, Septembre 1890.

https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/192490/1/Le_Caucase_Illustre_1890_N02.pdf

ძმებ ნობელების კომპანიის რეკლამა

მე-19 საუკუნის მიწურულის ეს სანავთობო „ბუმი“ გარკვეულწილად ეხმიანება დღევანდელ ვითარებასაც. ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს ალექსანდრე მანთაშევის კუთვნილი ბათუმში არსებული ნავთობის ექსპორტის კომპანიის რეკლამა. ამგვარად, საქართველო იმ დროსაც ასრულებდა ენერგომატარებლების ექსპორტისთვის სატრანზიტო ქვეყნის როლს.

ყურადღებას იპყრობს ასევე, თუ ვინ იყვნენ ამ კომპანიების მფლობელები. ზოგ შემთხვევაში, მფლობელი დასახელებული არ არის. დასახელებულ მფლობელთა შორის, მაგალითად ვხვდებით კარგად ცნობილ „ძმები ნობელების საზოგადოებას“. მფლობელები უმეტეს შემთხვევაში ევროპელები არიან, თუმცა ასევე ვხვდებით წარმოშობით სომეხ მეწარმეებსაც, ასევე რუსებს.

სხვა სახის რეკლამები პირველ გვერდზე უფრო იშვიათია. მაგალითისთვის შეიძლება დავასახელოთ ამერიკელი კბილის ექიმის, ვინმე ფეიგინბერგის მიერ განთავსებული რეკლამა (რამდენიმე ნომერში). სავარაუდოდ, ის თბილისის ევროპულენოვან მოსახლეობაში საკმაო პოპულარობით სარგებლობდა და საშუალება ჰქონდა ჟურნალის პირველ გვერდზე განეთავსებინა სარეკლამო განცხადება.

ამერიკელი დანტისტი ი. ფეიგინბერგი

პირველ გვერდზე ვხვდებით ასევე განცხადებებს საბანკო მომსახურების შესახებ. ერთ-ერთი ასეთია ფრიდონოვის (სავარაუდოდ ფრიდონიშვილის - ერთადერთი ქართველის, რომელიც მოხსენებულია ბანკებთან დაკავშირებულ რეკლამებში) „საბანკო სახლს“.

ფრიდონოვის „საბანკო სახლი“

არის ასევე რუსული ჟურნალის „Новое обозрение“ („La nouvelle revue“) რეკლამაც, რომლის რედაქტორიც იყო ნიკო ნიკოლაძე და რომლის პორტრეტიც ჟურნალის შიდა სატიტულო გვერდზეა განთავსებული.

საერთო ჯამში, სარეკლამო განცხადებების დაყოფა პირობითად რამდენიმე ჯგუფად შეიძლება: 1) ნავთობთან დაკავშირებული ბიზნესი. 2) საბანკო საქმე. 3) ექსპორტ-იმპორტი, ტრანსპორტი და გადაზიდვები. 4) სასტუმროები და რესტორნები. 5) მაღაზიები. 6) სხვადასხვა (მაგ., სათარჯიმნო, სანოტარო, სამედიცინო მომსახურება, ფოტოატელიეები და სხვ.

ნავთობის ბიზნესთან და საბანკო მომსახურებასთან დაკავშირებით უკვე ვისაუბრე და ახლა შევეხები სხვა კატეგორიებს.

ექსპორტ-იმპორტთან, ტრანსპორტთან და გადაზიდვებთან დაკავშირებით არაერთი საინტერესო სარეკლამო განცხადება გვხდება. მაგალითად, ჩემი ყურადღება მიიპყრო კარაპეტ მუტაფოვის სარეკლამო განცხადებამ, რომლის კომპანიაც თბილისსა და ბაქოში არსებობდა და დაკავებული იყო სპარსეთიდან ბამბის ქსოვილების, აბრეშუმის, ხალიჩების ექსპორტით.

მეორე ასეთი რეკლამაა ნაითისა და მათიევიჩის კომპანიისა, რომელიც ევროპის ქალაქებიდან ნებისმიერი სახის საქონლის ექსპორტს ეწეოდა.

ტრანსპორტთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს ნ. პაკეს თბომავლების ფრანგული კომპანია. თბომავალი რეგულარულ რეისებს ახორციელებდნენ ბათუმიდან მარსელში და უკან ყოველ ხუთშაბათს ტრაბზონის, სამსუნის და კონსტანტინოპოლის გავლით.

საფოსტო გზავნილებით ბათუმიდან ლონდონში თვეში ორჯერ მიდიოდა თბომავლით, რომელიც ჩერდებოდა კონსტანტინოპოლში, მარსელსა და ჰავრში.

ბუნებრივია, ინტერესს იწვევს სასტუმროები და რესტორნები. სასტუმროების თემა მე-19 საუკუნის თბილისში კარგადაა შესწავლილი. გამოვყოფთ მხოლოდ რამდენიმე სასტუმროს, რომელთა რეკლამაც განთავსებულია ჟურნალში. ესენია კარგად ცნობილი სასტუმრო „ლონდონი“, რომელის მფლობელიც იყო ჰ. რიხტერი; „დვორცოვიე ნომერა“ - მაღამ ოკტავი ბარბერონის მიერ ფრანგულ სტილში მოწყობილი ოთახები და ბინები; სასტუმრო „პანია“ და სხვ.

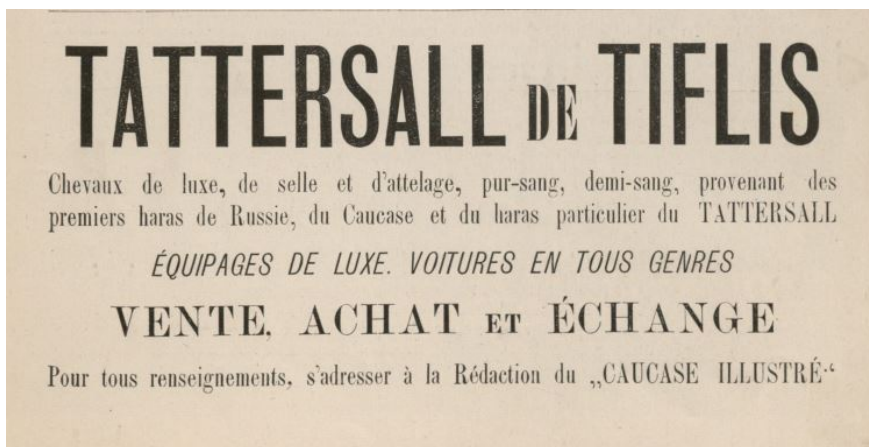
რაც შეეხება რესტორნებს. ძირითადად რეკლამირებულია რესტორნები ქართულ-ფრანგული სამზარეულოთი და ქართული ღვინით. მაგ., მუშტაიდის ბაღის რესტორანი, რესტორანი „პურ-ღვინო“. მითითებულია მუშაობის ღრაც. მაგალითად „პურ-ღვინო“ მთელი ღამე მუშაობდა და სხვ.

რესტორანი „პურ-ღვინო“

აქ ერთ მნიშვნელოვან მომენტს უნდა გაესვას ხაზი: იმ პერიოდში საქართველოში გამოძვალ პერიოდულ გამოცემებში რეკლამა თითქმის არ გვხვდება. არის მხოლოდ განცხადებები (მაგ., რაიმე მოვლენისადმი მიძღვნილი მეჯლისის გამართვის დრო და ადგილი, თეატრალური წარმოდგენები, ჟურნალ-გაზეთების გამოწერა, ცალკეული წიგნები - ამ მხრივ, ქართველიშვილისეული „ვეფხისტყაოსნის“ შეძენის მსურველთათვის სარეკლამო განცხადება გვხვდება როგორ „ივერიაში“, ისე 'Le Caucase illustré'-ში). იმავე „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ ორიოდ განცხადებას თუ შეიძლება ეწოდოს რეკლამა (მაგ., ხველების საწინააღმდეგო წამალი, ლითონის საწმენდი საშუალება). რესტორანი „პურღვინო“ „ივერიის“ ფურცლებზეც გვხვდება, ოღონდ ეს არა რესტორნის რეკლამა, არამედ ირონიული განცხადებაა ამ რესტორანში არსებული მაღალი ფასების შესახებ.

გადავიდეთ მაღაზიებზე. აქაც მრავალი საინტერესო რეკლამა გვხვდება. არის არაერთი სარეკლამო განცხადება ევროპული მაღაზიების შესახებ. ეს, სხვა მონაცემებთან ერთად, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ თბილისში უხვად შემოდიოდა ევროპული საქონელი. მაგალითებისთვის დავასახელებთ მადამ ერვიეს და მადამ ოვრეის „მოდის, კაბებისა და მზა ტანსაცმლის“ მაღაზიებს (იყო სხვა აფრანგული მაღაზიებიც); გაბრიელ ჩარახიანოვის პარიზული საქონლის მაღაზიას (ქულები, ხელთათმანები, საწვიმარები, ქოლგები, ბიჟუტერია, პარფიუმერია) და სხვ. ოპტიკის, იარაღის, საკანცელარიო საქონლის, მუსიკალური ინსტრუმენტების, პარფიუმერიის, ძვირფასეულობის, ანტიკვარიატის, ველოსიპედების, შოკოლადის, ყველის და ა.შ. მაღაზიებს; ასევე აფთიაქების რეკლამები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თვითონ ჟიულ მურიეც იყო ჩართული კომერციულ საქმიანობაში. ჟურნალში საკმაოდ დიდი ადგილი ეთმობა ცხენებით ვაჭრობის რეკლამას (ყიდვა, გაყიდვა, გაცვლა) და აღნიშნულია, რომ დაინტერესებულ პირებს უნდა მიემართათ ჟურნალის რედაქციისთვის.

ცხენებით ვაჭრობის რეკლამა

ცალკე უნდა აღინიშნოს ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების რეკლამა. ჟურნალის გამოცემის პირველ პერიოდში თითქმის ყველა ნომერშია ამ სახის ქართული პროდუქციის რეკლამები. მაგალითად, პრინც ბაგრატიონ-მუხრანსკის ღვინოებისა დიღმიდან და მუხრანიდან - აღნიშნულია რომ ამ ღვინოებს არაერთი საერთაშორისო ჯილდო აქვთ მიღებული. ბუნებრივია, წარმოდგენილია დავით სარაჯიშვილის კომპანიის რეკლამაც. არის სერგეი (სერგო) მეღვინოვის არყის სახდელი ქარხნის რეკლამა, თავად ჯორჯაძის ღვინოების, თავად ილია დავითის ძე ჭავჭავაძის მარნების რეკლამა.

მეღვინოვის არყის სახდელის რეკლამა

მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა სურსათის და სასმელების რეკლამასაც. ჩემზე პირადად დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ევროპული ლუდსახაშების რეკლამამ. ამ მხრივაც, საბჭოთა პერიოდისგან განსხვავებით, თბილისი, შეიძლება ითქვას, სრულად მარაგდებოდა. ყურადღებას იპყრობს ჩაის მაღაზიის რეკლამაც.

იარაღის მაღაზიის რეკლამა

ბოლო კატეგორიაში მოვაქციე სხვადასხვა სახის რეკლამები. მაგალითისთვის, ეს არის სათარჯიმნო მომსახურება, სანოტარო მომსახურება - ნოტარიუსი ყიფიანი უწევს ამ კუთხით საკუთარ საქმიანობას რეკლამას, არის საბაჟო ფორმალობების მოგავრებასთან დაკავშირებული რეკლამები, ფოტოატელიეების რეკლამები, ასევე სამედიცინო სფეროსთან დაკავშირებული სარეკლამო განცხადებებები. განსაკუთრებით გამოვყოფდი ვინმე მაღამ პორტუგალოვის სარეკლამო განცხადებას, რომელიც ერთდროულად იყო ექიმი, ქირურგი და დანტისტი. არის იარაღის მაღაზიის რეკლამაც. როგორც ზემოთ ითქვა, განთავსებულია ასევე ქართველიშვისეული ვეფხისტაოსნის შესახებ განცხადებაც.

მაღამ პორტუგალოვი - ექიმი-ქირურგი-დანტისტი

რაც შეეხება ჟურნალის გამოცემის მეორე პერიოდს. აქ სარეკლამო განცხადებების რაოდენობა მკვეთრად იკლება, ზოგიერთ ნომერში კი საერთოდ არ არის.

ბუნებრივია, ისმის კითხვა, თუ რამ გამოიწვია ეს, როდესაც გამოცემის პირველ პერიოდში ჟურნალი ბიზნესის განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობდა. ერთი მხრივ, ეს შეიძლება უკავშირდებოდეს ბიზნესის მხრიდან ჟურნალისადმი ინტერესის დაკარგვა, მაგრამ მეორე მხრივ, არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ მურიემ დაფინანსების სხვა წყაროები მოიძია. ეს შეიძლება იყოს პირველ პერიოდთან შედარებით ჟურნალის გაცილებით უფრო უხვად დასურათება სახელმწიფო მოღვაწეების, ბიზნესმენების, მრეწველების, ასევე ევროპელი მსახიობების პოტრეტებით. სავარაუდოდ, ამანაც განაპირობა ჟურნალისთვის ტრადიციული ყდის ცვლილებაც.

ბოლოს კი, ხაზი უნდა გაესვას რომ ჟიულ მურიეს 'Le Caucase illustré' პირველი პერიოდული გამოცემაა კავკასიაში, რომელშიც დაიწყო თანამედროვე გაგებით კომერციული რეკლამების გამოქვეყნება; ამ სარეკლამო განცხადებებს კი ჟურნალის მთლიანი მოცულობის მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა. ჟურნალში გამოქვეყნებული რეკლამების შინაარსი საშუალებას იძლევა შეიქმნას კავკასიის რეგიონში და კონკრეტულად თბილისში ფინანსური, სამრეწველო, კომერციული აქტივობების მეტნაკლებად სრული სურათი.

დამოწმებული ლიტერატურა

ბრეგაძე, ლევან. *მოგზაურობა „ლე კოკაზ ილიუსტრეს“ ფურცლებზე*. თბილისი: არტანუჯი, 2013.

იამანიძე, მანანა. „ჟ. მურიეს მოღვაწეობა საქართველოში.“ *მაცნე (ენისა და ლიტერატურის სერია*, 1989, No 4, გვ. 59-67.

ივერია, 1886, #137.

ივერია, 1886, #178

ლეონიძე, ნანა. „მურიე და საქართველო.“ *დროშა*, 1989, #2, გვ. 16-18.

Cheishvili, Ana. "Jules Mourier, un voyageur publiciste au Caucase." *Le Canard du Caucase*, N°12 - décembre 2013, pp. 13-14.

Le Caucase illustré -

https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/192490/1/Le_Caucase_Illustre

Ватова, А.Б. "О первых французских журналах в Грузии." *ჟურნალისტიკის თეორიის და ისტორიის საკითხები*, II. რედ. დ. გამეზარდაშვილი. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 1971.